

pružinou záberu je hľadanie a zaznamenávanie súvislostí. Bohatý register autorov a diel z jednotlivých inonárodných literatúr, s ktorými Pašteka pracuje, vytvára z jeho textov orchester mnohohlasu. Dbá na fakty, na ich kompletnosť a aj jeho štýl je trpezlivo vecný. Text vždy zaujme bohatstvom obsahovej stránky či precíznymi interpretačnými operáciami. Týka sa to celého jeho rozsiahleho a rozmanitého diela.“

Autorsky je Pašteka podpísaný aj pod takými dôležitými titulmi, ako sú monumentálny *Lexikón katolíckych kňazských osobností* (2000), rozsiahla monografia *Tvár a tvorba slovenskej katolíckej moderny* (2002) či knihy *Spätný pohľad bez kamery* (2005), *Literatúra ako svetlo* (2004), *Svet literatúry, literatúra sveta* (2005)... Spomenutá literárnohistorická publikácia *Tvár a tvorba slovenskej katolíckej moderny* predstavuje výsledok dlhodobého intenzívneho štúdia autora, v ktorej syntetizuje získané poznatky zo slovenskej aj z európskej poézie a prináša nové interpretácie a hodnotenia diel kňazských i laických príslušníkov tejto pozoruhodnej básnickej skupiny.

NEOBYČAJNE ASKETICKÝ ŽIVOT

Vrátíme sa ešte v maximálnej stručnosti k Paštekovej rozsiahlej a v mnohých ohľadoch priekopníckej editorскеj činnosti. Za zmienku nepochybne stojí vydanie súborného diela Janka Silana (osem zväzkov, 1995 – 1998) a Pavla Ušáka Olivu (2004) či výberov z literárnej tvorby Karola Strmeňa (tri zväzky, 1999 – 2001), Rudolfa Dilonga (tri zväzky, 2002) alebo Mikuláša Šprinca (2003). Okrem toho pripravil do tlače súborné dramatické dielo Júliusa Barča-Ivana a Ivana Stodolu, 6-zväzkové *Vybrané spisy Jozefa Felixa* a monografiu o ňom, ako aj knihy o Ladislavovi Hanusovi, Jozefovi Kútnikovi Šmálovovi a ďalších domácich i zahraničných autoroch. Na princípoch vzájomnej úcty a priateľstva spolupracoval pri vydaní publikácií kardinála Jána Chryzostoma Korca.

„Dielo Júliusa Pašteku“ – ako uviedol v nekrológu Miloš Mistrík – „je mimoriadne rozsiahle, prakticky u nás nemá obdobu. Prezrádza hlboké poznanie celých období slovenskej literatúry, domácej i exilovej, od realizmu 19. storočia až podnes, ale aj cudzej, hlavne nemeckej, ruskej, talianskej, severskej, českej a i. Všetky detailne poznal z vlastného čítania a prieniku do ich sveta. Zasvätené poznatky publikoval aj z iných oblastí, písal o výtvarnom umení, architektúre, kresťanskej kultúre a umení. Jeho neobyčajne asketický život mu umožnil rozsiahle štúdium. Tak komplexne našťudovanú vedeckú osobnosť Slovensko azda ani nemalo. Žiaľ, to, čo nevládlo do veľkého množstva publikácií, si odnáša so sebou.“

Unikátnu celoživotnú tvorbu a občianske postoje Júliusa Pašteku ocenili po roku 1989 domáce (Slovenská akadémia vied, Ministerstvo kultúry SR, Matica slovenská, Katolícka univerzita v Ružomberku, Trnavská univerzita v Trnave) i zahraničné (Česko, Rumunsko) vedecké a vzdelávacie inštitúcie. Získal tiež dve ocenenia kategórie najvyššieho rangu – Veľký kríž rytierskeho radu sv. Gregora Veľkého (1999) a Rad Ľudovíta Štúra 1. triedy (2004), ktoré mu udelili pápež Ján Pavol II., resp. prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič.

Slovenská akadémia vied s podporou Ministerstva kultúry SR a Františka Mikloška vydala pri príležitosti 85-ročného životného jubilea Júliusa Pašteku knižnú publikáciu *Hommage á Július Pašteka* (2009), do ktorej svojimi textami prispeli viacerí renomovaní humanitní vedci.

Posledným dielom Júliusa Pašteku (spoluautori Mišo Kováč Adamov a Augustín Maťovčík) je kniha *Slovenské ľudové betlehemské hry*, ktorú vydala v roku 2018 Slovenská národná knižnica.

Čeť jeho pamiatke!

Mgr. Peter Cabadaj

ZOMREL STANO DUSÍK

(1946 – 2019)

„V mojom živote sú len dve veci isté – miesto a hodina môjho príchodu, a to, že raz odídem. Smrť, to je po narodení tá druhá istota, aj keď neistého dáta. Práve preto má Boleráz pre mňa taký obrovský význam. Je to jediný bod na zemeguli, ktorý nikto z nej nemôže vygumovať a ani o milimeter posunúť. Boleráz, to je moja jediná istota, ktorú mi už nikto nikdy nevezme. Každý rok som o rok starší, každý rok mám o rok menej, každým dňom som o deň bližšie k smrti. Smrť je jediná vec na tomto svete, ktorá mi robí najmenšie starosti, lebo viem, že sa jej nemožno vyhnúť. Viem, že raz ako úzkou bráničkou, ktorú som objavil už dávno v detstve, budem musieť ňou prejsť.“

Stano Dusík, autor citovaných slov, naplnil ich „skutkovú podstatu“ 6. decembra 2019 vo Florencii. Do večnosti odišiel jeden z najuznávanejších tvorcov sakrálneho umenia, plodný maliar, grafik, knižný ilustrátor, kresliar, prozaik, esejista, výtvarný pedagóg a exilový činovník. Kvalitou svojho bohatého a rozmanitého diela, vyznaču-

júceho sa hlbokým myšlienkovým poslanstvom a étosom, patrí neodmysliteľne tak do slovenského, ako aj do talianskeho kultúrneho kontextu. Zároveň platí, že vrúcny vzťah k rodnému kraju bol pre neho nevyčerpateľným žriedlom inšpirácie, ktorú sústavne pretavoval do výtarnej a literárnej činnosti.

VŠESTRANNÝ UMELEC

Stano Dusík sa narodil 6. júna 1946 v Boleráze, kde získal základné vzdelanie. Študoval na Strednej škole umeleckého priemyslu v Bratislave (1961 – 1965) a v roku 1971 absolvoval odbor voľná grafika a knižná ilustrácia na Vysokej škole výtvarných umení pod pedagogickým vedením prof. Vincenta Hložníka. Zásadný zlom v jeho živote nastal v roku 1982, keď spolu s rodinou emigroval do Talianska, kde získal voľnejší a širší priestor na tvorivý rozlet.

Maliarsky aspekt diela Stana Dusíka zahŕňa dve základné línie – komornú maľbu a monumentálnu maľbu, ktorá má zväčša sakrálny charakter. Práve opusy tejto proveniencie zaznamenali v Taliansku výrazné úspechy, či už išlo o maľby kostolov, oltárne diela, variácie portrétu na Turínskom plátne alebo ilustrácie v *La Sacra Biblia*... K tomu treba jedným dychom doplniť, že náboženskej tvorbe sa Dusík venoval už na Slovensku, čo potvrdzujú viaceré zhotovené fresky v chrámoch, rôzne interiérové maľby a pod.

Ako grafik využíval, resp. kombinoval azda všetky známe techniky, pričom dominovala hĺbkotlač (suchá ihla, lept, akvatinta, mezzotinta). Ilustroval vyše 200 knižných titulov rôznorodých žánrov s osobitou schopnosťou vytvárať kresbami „ďalší rozmer textu“. Nenásilne viedol vnímavého čitateľa k hlbšej meditácii, dokázal v ňom evokovať sugestívny zmyslový zážitok, pocit krásy a harmónie.

Spomenúť musíme aj Dusíkovu bohatú a úspešnú ilustrátorskú tvorbu pre deti, ktorou prenikol do širšieho medzinárodného povedomia. Charakterizuje ju bohatá imaginácia, do ktorej bola majstrovsky transponovaná autorova silná vnútorná citlivosť a duševné vibrácie. Vo finálnom tvare pomáha recipientovi znovu objavovať stratenú krásu detskej nevinnosti.

Všeobecne možno konštatovať, že intenzita umeleckej výpovede Dusíkovho maliarskeho, grafického a ilustrátorského diela oslovuje ponad čas svojou naliehavosťou, prinavracia záujemcovi schopnosť snívať a poľudšťuje ho. Vlastné opusy prezentoval na mnohých samostatných i kolektívnych výstavách v Taliansku (Florenca, Rím, Miláno, Parma, Pescara a i.), na Slovensku (Bratislava, Martin, Nové Zámky, Trnava...) a v desiatkach ďalších krajín na troch kontinentoch.

LITERÁT

Popri širokospektrálnej výtvarnej činnosti Stano Dusík písal a uverejňoval aj literárne texty. Doma mu knižne vyšla zbierka krátkych próz *Boleráz, Boleráz* (Smena, 1980) a v zahraničí publikácia *Jediné plátno Pravého Majstra*, za ktorú získal niekoľko ocenení. Dôležité je v tejto súvislosti uviesť, že ako jediný výtvarník – ikonograf bol nominovaný do odborného tímu pri sindonologickom centre v Ríme, ktoré sa venuje vedeckému výskumu a analýze Turínskeho plátna.

Exilovou retrospektívne ladenou esejistickou tvorbou sa Stano Dusík vracia k svojim koreňom, k pevnine detstva a dospievania, objasňuje fundamentálne piliere vlastného svetonázoru a životnej filozofie, pričom pôsobivo zdôvodňuje obsah a význam pojmov vlasť, sloboda, národ. „Z večnosti záhrad sme sem prišli a do záhrad večnosti putujeme už od svojho narodenia,“ píše Dusík v esejí *V záhrade večnosti* a pokračuje: „Každý z nás je pocestný na krátkej a namáhavej púti životom a krok za krokom sa blížime do rodnej Dediny, do Domu svojho Otca. Ako ‚márnotratný syn‘, ktorý tu na zemi už všetko prehajdával, dlho naberáme odvahu, aby sme sa nakoniec priznali a povedali si v hĺbke svojho unaveného srdca: veru, lepšie sa darí sluhom v Dome môjho Otca, ako mne biednemu a večne nespokojnému tulákovi bez domova na tejto cudzej zemi. Lebo zem, to je len prechodné bydlisko a nič trvalé na nej nenájdeš. Mnohí z nás si až príliš dávajú záležať, aby boli ako lacný román viazaný vo vlastnej svinskej či somárskej koži. Lenže lacné romány bez obsahu nik nečíta a skôr či neskôr skončia na smetisku alebo ich hodia do ohňa.“

MEDZINÁRODNE OCEŇOVANÝ TVORCA

Ešte ako študentovi udelila Matica slovenská Stanovi Dusíkovi v roku 1969 cenu za ilustrácie knižného vydania Shakespearovho *Hamleta*. Keď po Nežnej revolúcii padla železná opona, spolupracoval s najstaršou národnou kultúrnou inštitúciou na realizácii viacerých knižných titulov. Pripomenieme aspoň mimoriadne úspešnú publikáciu *Život Konštantína Cyrila a Život Metoda* z roku 1994, resp. 2013, v ktorej boli uverejnené jeho pôsobivé diela (obálka, frontispice, ilustrácie).

Okrem toho mu Matica slovenská v spolupráci s Magistrátom hlavného mesta SR Bratislavy a občianskym združením Dedičstvo otcov zorganizovala v Primaciálnom paláci veľkú výstavu *Hlahol zvonov*, venovanú 150. výročiu príchodu vierozvestov svätých Cyrila a Metoda na územie našich predkov (2013). Umelec bol veľkým čiteľom a oduševneným propagátorom univerzálneho odkazu misie solúnskych bratov, slovanských apoštolov a spolupatrónov Európy. Pri príležitosti 150. výročia založenia Matice slovenskej sa stal v lete 2013 aj laureátom najvyššieho matičného vyznamenania.

Ako výtvarník získal Stano Dusík viaceré prestížne ceny a uznania (Taliansko, Slovensko, Poľsko, Španielsko, Kanada). V roku 1987 mu v rámci národnej literárnej súťaže udelila univerzita vo Florencii ocenenie za esejistiku.

Dusíkovy diela sa nachádzajú v galériách, múzeách a súkromných zbierkach takmer vo všetkých štátoch Európy (napr. aj v Pompidouovom centre či v Louvri v Paríži), v USA a Kanade.

Češť pamiatke akademického maliara Stana Dusíka!

Mgr. Peter Cabadaj